

УДК 331.5:330.342:351.74

JEL Classification: R11, R58, H70, H77, O18, O20, P25

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

МЕЛЬНИЧЕНКО Максим

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0000-0002-7707-7888>

У статті досліджено сучасні тенденції трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів в умовах децентралізації. Обґрунтовано, що децентралізаційні реформи істотно змінюють інституційну архітектуру регіонального управління, перерозподіляючи повноваження, ресурси та відповідальність між рівнями влади, що безпосередньо впливає на ефективність реалізації регіональної економічної політики. Акцентовано увагу на зростанні ролі регіонів як активних суб'єктів соціально-економічного розвитку в умовах глобалізаційних викликів, структурних зрушень та посилення територіальної конкуренції.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад формування сучасних тенденцій трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів у контексті децентралізації. У процесі дослідження застосовано інституційний підхід, теорію багаторівневого управління та концепцію сталого розвитку, що дозволило комплексно проаналізувати взаємозв'язок між інституційними змінами, управлінськими механізмами та економічними результатами регіонального розвитку.

Встановлено, що ефективність трансформаційних перетворень значною мірою залежить від інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, якості координації між рівнями влади, а також здатності регіонів використовувати власний ендогенний потенціал розвитку. Виявлено ключові проблеми сучасного етапу децентралізації, зокрема асиметрію соціально-економічного розвитку регіонів, нерівномірність фінансових і ресурсних можливостей та обмежені управлінські компетенції на місцевому рівні.

Доведено, що формування ефективних моделей управління економічним розвитком регіонів потребує інтеграції принципів багаторівневого управління, інституційного розвитку та сталого розвитку, орієнтованих на довгострокову економічну стійкість і конкурентоспроможність територій. Результати дослідження можуть бути використані у процесі розробки та реалізації регіональних стратегій розвитку в умовах децентралізації.

Ключові слова: трансформаційні перетворення, управління економічним розвитком регіонів, децентралізація, інституційний підхід, теорія багаторівневого управління, концепція сталого розвитку.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2026-19-30>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 13.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 14.15.2025

Опубліковано / Published 29.01.2026

© Мельниченко Максим

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасні трансформації адміністративно-територіального устрою держав, зумовлені процесами децентралізації, глибоко впливають на механізми управління регіональним економічним розвитком. В умовах глобалізації, посилення територіальної конкуренції, а також на фоні викликів політичної та економічної нестабільності, ефективність регіональних політик безпосередньо залежить від здатності органів місцевого самоврядування реалізувати стратегічні цілі розвитку.

Децентралізація як управлінська реформа спрямована на перерозподіл повноважень, ресурсів та відповідальності від центральних рівнів влади до регіональних та локальних структур. Це не тільки змінює інституційну архітектуру, а й вимагає нової методології управління, адаптованої до специфіки регіональних економік, потенціалу їхнього сталого розвитку та

Сучасні процеси децентралізації державного управління зумовлюють глибокі трансформаційні перетворення в системі управління економічним розвитком регіонів, що відбуваються на тлі глобалізаційних викликів, структурних зрушень у національних економіках та зростання ролі територіальних чинників розвитку. Передача повноважень і ресурсів на регіональний та місцевий рівні актуалізує проблему формування ефективних управлінських механізмів, здатних забезпечити збалансований, конкурентоспроможний і сталий розвиток регіонів з урахуванням їх соціально-економічної специфіки, інституційної спроможності та ресурсного потенціалу. Водночас нерівномірність регіонального розвитку, асиметрія фінансових можливостей, обмеженість управлінських компетенцій і недостатня узгодженість між рівнями влади посилюють ризики фрагментації економічної політики та загострюють необхідність наукового осмислення сучасних тенденцій трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів у контексті децентралізації.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Обґрунтуванням теоретико-методичних аспектів формування сучасних тенденцій трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів в умовах децентралізації займалися численні вітчизняні та зарубіжні науковці, акцентуючи увагу на необхідності інтеграції екологічних та інноваційних підходів у систему управлінських рішень, а саме: Загарій В.К., Ковальчук Т.Г., Синільник В.В. [1], Коваленко С.В. [2], Нечипоренко А. В. [3], Островий О.В. [4], Піжук О. І. [5], Плахотнюк В. В. [6], В. Чобіток [7,8], Шпильова В., Мельниченко М. [9], Штанцель С.Е. [10] та інші.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері регіонального розвитку та децентралізації, досі залишаються невирішеними низка ключових аспектів, що ускладнюють формування ефективних стратегій управління економічним розвитком регіонів. Зокрема, недостатньо досліджено інтеграцію трансформаційних процесів децентралізації з інституційними та багаторівневими моделями управління, відсутні комплексні підходи до оцінки впливу децентралізаційних реформ на економічну самодостатність та конкурентоспроможність регіонів, а також не вирішено питання системного використання місцевих ресурсів та розвитку інноваційного потенціалу в умовах асиметричних можливостей територій. Крім того, існує брак науково обґрунтованих моделей прогнозування ефектів трансформаційних перетворень для різних типів регіонів, що ускладнює узгодження стратегічних і операційних рішень між центральними та місцевими органами влади. Ці прогалини визначають необхідність подальшого системного наукового осмислення сучасних тенденцій трансформаційних перетворень у регіональному управлінні та розробки методологічно узгоджених інструментів підтримки сталого і збалансованого економічного розвитку територій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є обґрунтування та розробка теоретико-методичних аспектів формування сучасних тенденцій трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів в умовах децентралізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вивчення сучасних тенденцій трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів дозволяє визначити ефективність механізмів децентралізації у контексті досягнення сталого зростання, інноваційної трансформації, регіональної рівноваги та підвищення якості життя населення.

Сучасні дослідження регіонального розвитку базуються на кількох ключових концептуальних підходах, які наведено на рис. 1.

Розглянуті теоретичні підходи дозволяють пояснити та аналізувати зрушення механізму управління економічним розвитком регіонів в епоху децентралізації, виявляти фактори, що сприяють чи перешкоджають ефективній реалізації регіональних стратегій.

Інституційний підхід у дослідженні трансформаційних перетворень управління економічним розвитком регіонів ґрунтується на розгляді інститутів як ключових детермінант економічної поведінки, механізмів координації та ефективності управлінських рішень. У межах даного підходу інститути трактуються як сукупність формальних норм (законодавство, регуляторні механізми, адміністративні процедури) та неформальних правил (традиції, управлінська культура, соціальний капітал, довіра), що визначають характер взаємодії суб'єктів регіонального розвитку.

Теорія багаторівневого управління сформувалася як відповідь на ускладнення процесів державного управління в умовах глобалізації, європейської інтеграції та зростання ролі регіонів у соціально-економічному розвитку. У межах даної теорії управління розглядається не як ієрархічна система вертикального підпорядкування, а як сукупність взаємопов'язаних рівнів влади: наднаціонального, національного, регіонального та місцевого; між якими відбувається постійна взаємодія, координація та розподіл компетенцій (рис. 2).

Рис. 1. Ключові концептуальні підходи щодо дослідження регіонального розвитку

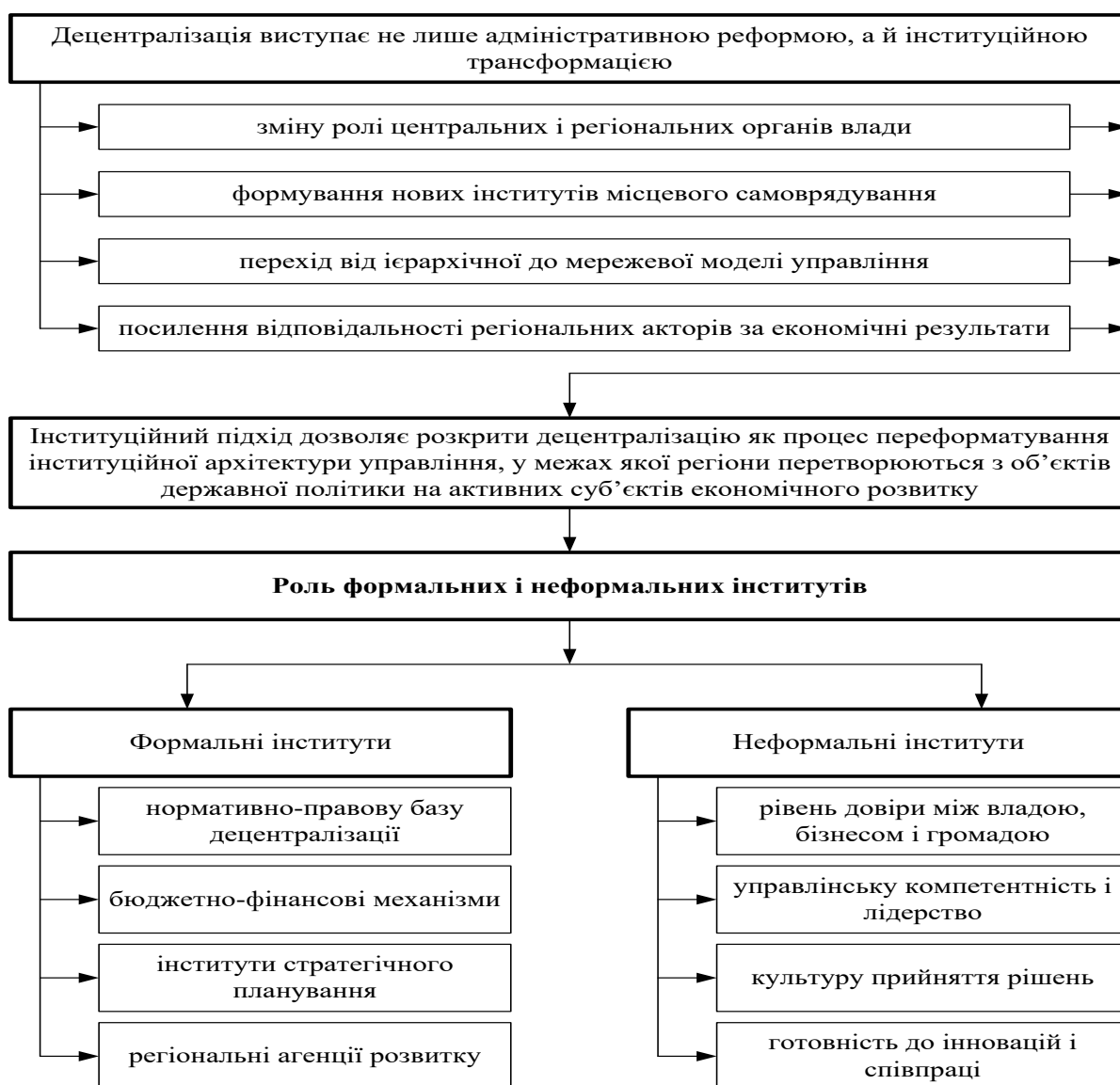

Рис. 2. Науково-практичний підхід до інституційної трансформації в умовах децентралізації

Концепція сталого розвитку виступає базовою теоретико-методологічною парадигмою сучасної регіональної економічної політики, що визначає стратегічні орієнтири трансформації соціально-економічних систем у довгостроковій перспективі. Її фундаментальність полягає у формуванні цілісного підходу до розвитку регіонів, який передбачає досягнення динамічної рівноваги між економічним зростанням, соціальним прогресом та екологічною безпекою. У межах даної концепції економічний розвиток інтерпретується не як лінійне нарощування кількісних показників виробництва або валового регіонального продукту, а як складний багатовимірний процес якісних структурних змін у соціально-економічній системі регіону, що охоплює трансформацію інституційного середовища, підвищення ефективності використання ресурсів, розвиток людського капіталу та посилення інноваційної складової економіки.

З позицій концепції сталого розвитку регіон розглядається як відкрита соціально-економічна система, здатна до саморозвитку та адаптації до зовнішніх і внутрішніх викликів. Такий підхід акцентує увагу на необхідності узгодження короткострокових управлінських рішень із довгостроковими цілями розвитку, що забезпечує відтворюваність економічного потенціалу регіону, соціальну стабільність та збереження природно-ресурсної бази для майбутніх поколінь.

В умовах децентралізації концепція сталого розвитку набуває особливої методологічної та прикладної значущості, оскільки процеси передачі повноважень і ресурсів на регіональний та місцевий рівні суттєво змінюють архітектуру управління економічним розвитком. Саме на територіальному рівні відбувається практична імплементація принципів сталого розвитку з урахуванням специфіки соціально-економічного потенціалу регіонів, рівня їх інституційної спроможності, структури економіки, демографічних характеристик та екологічних обмежень. Децентралізація створює умови для більш гнучкого та адресного формування регіональних стратегій розвитку, орієнтованих на раціональне використання локальних ресурсів, підвищення якості життя населення та зміцнення конкурентоспроможності територій.

У контексті трансформаційних перетворень управління економічним розвитком регіонів концепція сталого розвитку виступає не лише нормативною ідеєю, а й практичним інструментом стратегічного управління, який забезпечує інтеграцію економічних, соціальних та екологічних пріоритетів у єдину систему регіональної політики в умовах децентралізації.

У сучасних умовах глибоких структурних трансформацій глобальної та національних економік відбувається ґрунтовне переосмислення ролі регіонів у забезпеченні економічного зростання, соціального розвитку та підвищення загальної конкурентоспроможності держав. Посилення процесів глобалізації, європейської інтеграції, цифровізації та децентралізації управління зумовлює зміну традиційних уявлень про механізми регіонального розвитку та обмеженість класичних теоретичних підходів. Класичні теорії регіонального розвитку, що базувалися переважно на домінуванні екзогенних факторів зростання, міжрегіональному перерозподілі фінансових і матеріальних ресурсів, а також на пріоритеті централізованого державного регулювання, поступово втрачають свою пояснювальну та прогностичну спроможність в умовах зростаючої складності соціально-економічних процесів.

Натомість у науковому дискурсі формується сукупність так званих нових регіональних теорій розвитку, які концептуалізують регіон не як пасивний об'єкт державної політики, а як активного, інституційно спроможного суб'єкта економічної динаміки, здатного до саморозвитку, ендогенного зростання та адаптації до зовнішніх викликів. У межах цих теорій регіональний розвиток розглядається як результат взаємодії локальних ресурсів, знань, інновацій, соціального капіталу та ефективних управлінських інститутів, що формують унікальну траєкторію соціально-економічного зростання кожної території.

Принциповою відмінністю нових регіональних теорій є зміщення аналітичного акценту з політики просторового вирівнювання та компенсації регіональних диспропорцій на стимулювання внутрішнього потенціалу розвитку регіонів. Такий підхід передбачає активізацію інноваційної діяльності, розвиток регіональних інноваційних екосистем, кластерних і мережових форм взаємодії, а також посилення ролі людського й соціального капіталу як ключових чинників довгострокового економічного зростання. Водночас особлива увага приділяється якості інституційного середовища та ефективності управлінських механізмів, здатних забезпечити узгодження економічних, соціальних і територіальних інтересів у межах регіону.

Нові регіональні теорії розвитку формують теоретико-методологічну основу для переходу до децентралізованих, адаптивних і стратегічно орієнтованих моделей управління економічним розвитком регіонів, що відповідають сучасним викликам трансформаційних перетворень та

забезпечують стійкість регіональних соціально-економічних систем у довгостроковій перспективі (рис. 3).

Рис. 3. Основні положення інноваційних регіональних теорій

У межах нових регіональних теорій регіон перестає розглядатися виключно як об'єкт державного регулювання та набуває статусу повноцінного суб'єкта економічного розвитку. Це означає, що регіони отримують можливість самостійно формувати стратегії розвитку, визначати пріоритети інвестиційної та інноваційної політики, а також вибудовувати власні моделі економічного зростання.

В умовах децентралізації така трансформація ролі регіонів є особливо актуальною, оскільки передача повноважень і ресурсів на місцевий рівень створює передумови для реалізації ендogenousних факторів розвитку та підвищення адаптивності регіональних економік.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У ході дослідження сучасних тенденцій трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів в умовах децентралізації встановлено, що процеси передачі повноважень та ресурсів на регіональний і місцевий рівні створюють суттєві можливості для підвищення ефективності економічного управління, стимулювання інноваційного та інституційного розвитку регіонів, а також забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання.

Водночас виявлено низку проблемних аспектів, серед яких асиметричність розвитку регіонів, нерівномірність фінансових і ресурсних можливостей, обмежена спроможність місцевих органів влади та недостатня інтеграція стратегічних і операційних рішень між різними рівнями управління. Науковий аналіз підкреслює, що ефективна реалізація трансформаційних перетворень потребує комплексного підходу, який поєднує принципи багаторівневого управління, інституційного розвитку та концепції сталого регіонального розвитку, орієнтованого на ендogenousне зміцнення регіонального потенціалу.

Отже, результати дослідження підтверджують необхідність формування системних, методологічно обґрунтованих моделей управління економічним розвитком регіонів, що враховують територіальні особливості, забезпечують координацію між рівнями влади та сприяють досягненню довгострокової стійкості та конкурентоспроможності регіональних економік.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загарій В.К., Ковальчук Т.Г., Синільник В.В. Пріоритетність розвитку цифрової економіки для України. Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск 2 (13). С. 64–68.
2. Коваленко, С. В. Механізми державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем : дис. д-ра філософії : 281 Публічне управління та адміністрування / С. В. Коваленко. -Чернігів, 2024. -278 с.
3. Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти регіонального розвитку: теоретичний аспект. Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VI міжнародної науково-практичної Інтернет конференції. Одеса : ОДАБА, 2024. С. 170. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49218/1/A_Nechyporenko_ST%D0%95RR_2024_FEU.pdf
4. Островий О.В. Формування державної політики цифрового розвитку: сучасні тенденції та перспективи. Таврійський науковий вісник. 2021. №3. С. 85-91
5. Піжук О. І. Сучасні методологічні підходи до оцінювання рівня цифрової трансформації економіки. Бізнес Інформ. 2019. Вип. 7. С. 39-47.
6. Плахотнюк В. В. Теоретичні основи забезпечення фінансової самостійності регіонів/ Економіка та суспільство. 2023. Вип. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-157>
7. Чобіток В., Мацишин М. Формування джерел фінансування розвитку підприємницької діяльності в Україні. Development Service Industry Management. 2024 №3. 24-34 [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(4))
8. Чобіток В. І. Актуальність цифровізації у формуванні стратегії розвитку бізнес-процесів на промислових підприємствах. Трансформація обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності: сучасні тренди, виклики, міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10 листопада 2023 р.; Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. С. 236-237
9. Шпильова В., Мельниченко М. Децентралізація та цифрова трансформація як основа модернізації управління економічним розвитком регіонів України. Herald of Khmelnytskyi National University. 2025. № 3. С. 419–424. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(2\)-63](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-63)
10. Штанцель С.Е. Організаційно-управлінський механізм публічного управління забезпечення фінансової безпеки. Філософія та управління. 2025. № 2(6). <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.2.01>

REFERENCES:

1. Zahariy V.K., Kovalchuk T.H., Synilnyk V.V. Priorytetnist rozvytku tsyfrovoy ekonomiky dlia Ukrainy. Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk. 2019. Vypusk 2 (13). S. 64–68.
2. Kovalenko, S. V. Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia tsyfrovou transformatsiieiu terytorialno-ekonomichnykh system : dys. d-ra filosofii : 281 Publichne upravlinnia ta administruvannia / S. V. Kovalenko. -Chernihiv, 2024. -278 s.
3. Nechiporenko A. V. Finansovi instrumenty rehionalnoho rozvytku: teoretychnyi aspekt. Suchasni tendentsii ekonomichnoho rozvytku rehioniv: teoretychni ta prykladni aspekty: materialy VI mizhnarodnoi naukovopraktychnoi Internet konferentsii. Odesa : ODABA, 2024. C. 170. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49218/1/A_Nechyporenko_ST%D0%95RR_2024_FEU.pdf
4. Ostrovyi O.V. Formuvannia derzhavnoi polityky tsyfrovoho rozvytku: suchasni tendentsii ta perspektyvy. Tavriiskiyi naukovyi visnyk. 2021. No3. S. 85-91
5. Pizhuk O. I. Suchasni metodolohichni pidkhody do otsiniuvannia rivnia tsyfrovoy transformatsii ekonomiky. Biznes Inform. 2019. Vyp. 7. S. 39-47.
6. Plakhotniuk V. V. Teoretychni osnovy zabezpechennia finansovoi samostiinosti rehioniv/ Ekonomika ta suspilstvo. 2023. Vyp. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-157>
7. Chobitok V., Matsyshyn M. Formuvannia dzherel finansuvannia rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti v Ukraini. Development Service Industry Management. 2024 No3. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(4))
8. Chobitok V. I. Aktualnist tsyfrovizatsii u formuvanni stratehii rozvytku biznes-protsesiv na promyslovyykh pidpriemstvakh. Transformatsiia obliku ta biznes-konsaltynhu v umovakh nevyznachenosti: suchasni trendy, vyklyky, mizhnarodnyi dosvid: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 10 lystopada 2023 r.; Derzh. biotekhnolohichniy un-t. Kharkiv, 2023. S. 236-237
9. Shpylova V., Melnychenko M. Detsentralizatsiia ta tsyfrova transformatsiia yak osnova modernizatsii upravlinnia ekonomichnym rozvytkom rehioniv Ukrainy. Herald of Khmelnytskyi National University. 2025. № 3. С. 419–424. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(2\)-63](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-63)
10. Shtantsel S.E. Orhanizatsiino-upravlinskyi mekhanizm publichnogo upravlinnia zabezpechennia finansovoi bezpeky. Filosofiia ta upravlinnia. 2025. № 2(6). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.2.01>

CURRENT TRENDS OF TRANSFORMATIONAL CHANGES IN THE MANAGEMENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

MELNYCHENKO Maksym
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

The article examines current trends in transformational changes in the management of regional economic development under conditions of decentralization. It is substantiated that decentralization reforms significantly transform the institutional architecture of regional governance by redistributing powers, resources, and responsibilities among different levels of government, which directly affects the effectiveness of regional economic policy implementation. Particular attention is paid to the increasing role of regions as active actors of socio-economic development in the context of globalization challenges, structural economic shifts, and intensified territorial competition.

The purpose of the study is to substantiate and develop theoretical and methodological foundations for identifying modern trends in transformational changes in the management of regional economic development in the context of decentralization. The research is based on an institutional approach, the theory of multi-level governance, and the concept of sustainable development, which enables a comprehensive analysis of the relationship between institutional transformations, governance mechanisms, and regional economic outcomes.

The study reveals that the effectiveness of transformational changes largely depends on the institutional capacity of local self-government bodies, the quality of coordination between different levels of governance, and the ability of regions to mobilize their endogenous development potential. Key challenges of the current stage of decentralization are identified, including asymmetry in regional socio-economic development, uneven distribution of financial and resource capacities, and limited managerial competencies at the local level.

It is proven that the formation of effective models for managing regional economic development requires the integration of multi-level governance principles, institutional development, and sustainable development approaches aimed at ensuring long-term economic resilience and competitiveness of regions. The research findings may be used in the development and implementation of regional development strategies under decentralization reforms.

Key words: transformational transformations, regional economic development management, decentralization, institutional approach, theory of multi-level governance, concept of sustainable development.